

УДК 316.334.3

**Нормативно-правове забезпечення розвитку молодіжного руху
в Україні**

Черкашина Т.О.

аспірант

Харківський національний університет ім. В.Н.Каразіна

Анотація: В статті розглядаються поняття «молодь», «молодіжний рух» та аналізується нормативно-правова база розвитку молодіжного руху в Україні

Ключові слова: молодь, молодіжний рух, молодіжні організації, Закон України, нормативне регулювання

**Нормативно-правовое обеспечение развития молодежного движения
в Украине**

Черкашина Т.А.

аспірант

Харьковский национальный университет им.В.Н.Каразина

Аннотация: В статье рассматриваются понятия «молодежь», «молодежное движение» и анализируется нормативно-правовая база развития молодежного движения в Украине

Ключевые слова: молодежь, молодежное движение, молодежные организации, Закон Украины, нормативное регулирование

**Is standard-legal maintenance of development of youth movement
in Ukraine**

Cherkashina T.A.

graduate

the Kharkov national university the name of V.N.Karazina

Abstract: In article concepts "youth", «youth movement» are considered and the is standard-legal base of development of youth movement in Ukraine is analyzed

Key words: youth, youth movement, the youth organizations, the Law of Ukraine, standard regulation

Після проголошення незалежності, Україна вже майже 20 років переживає період політичних, економічних та соціальних трансформацій, намагається подолати нестабільність у всіх сферах суспільства.

В суспільстві часто виникають процеси, пов'язані з колективними діями молоді, які входять або не входять в соціальні групи, об'єднання або організації. Ці колективні дії є особливим різновидом соціальних процесів, які отримали назву молодіжних рухів, незалежно від того, чи є вони раціональними або випадковими, екстреміськими або пасивними. Саме через молодіжні рухи, організації та об'єднання, сучасна українська молодь бере участь у громадському житті. Такі об'єднання виникають за потребою людини брати участь у суспільних справах, а в повсякденному житті дозволяють діяти більш ефективно та впевнено.

Молодіжний рух як форма вияву соціальної активності молодого покоління є найефективнішим механізмом взаємодії нових поколінь із суспільством. У рамках молодіжного руху молода людина не лише проходить соціалізацію, здобуває необхідний досвід, але й самореалізовується. Молодіжний рух є середовищем, в якому йде формування локальних молодіжних культур та стилів життя, що пізніше, зазнавши певних модифікацій, поширять свій вплив на культуру та спосіб життя суспільства в цілому.

Серед сучасних українських дослідників молодіжної проблематики вагомий внесок зробили О.Балакірева, В.Барабаш, В. Бебик, М.Головатий, В.Головенько, В. Криворученко, О. Корнієвський, В. Кулик, Є. Косенко, О. Яременко та інші. Зокрема, нормативно-юридичний характер і особливості функціонування молодіжних формувань досліджували І. Карпець, В. Пертцик, Г.Федоров, О. Ямпольська .

Сьогодні молодіжні рухи намагаються виконувати організуючу роль в процесі взаємодії молодого покоління із старшим, є основою формування молодіжних культур і стилів життя, що пізніше поширять свій вплив на культуру та спосіб життя суспільства в цілому.

Зважаючи на актуальність даного питання, в своєму дослідженні ми намагалися вивчити сучасну нормативно-правову базу, яка регулює

розвиток молодіжного руху в Україні. Тому були виокремлені наступні завдання:

- дати визначення поняттям «молодь», «молодіжний рух»;
- проаналізувати нормативно-правові документи, які регулюють розвиток та діяльність молодіжного руху в Україні.

Пристаючи до розгляду й аналізу законодавчої бази, яка є фундаментом створення, розвитку та діяльності молодіжних рухів, маємо найперше визначитися з поняттям «молодь» та «молодіжний рух».

Поняття «молодь» досить по - різному трактується в багатьох науках, таких як філософія, педагогіка, психологія, соціологія, політологія тощо. Його узагальнений варіант, запропонований в енциклопедичних виданнях, визначає молодь у цілому як соціально-демографічну групу, виокремлену на основі сукупності вікових характеристик, особливостей соціального стану і обумовлених ними соціально-психологічних якостей, що визначаються суспільним ладом, культурою, закономірностями соціалізації, вихованням у певному суспільстві. Тому по – різному визначають вікові межі молоді окремі країни світу: для країн Європейського Союзу – 15-24 роки, у Російській Федерації-14-30 років, в Естонії – з 17 до 26 років, в Іспанії – з 14 до 30, Голландії – з 12 до 25, Словенії – з 15 до 29. В Україні вікові межі молоді періодично змінюються законодавством. Так, в 1992 р. молоддю було визначено громадян віком від 15 до 28 років. У 1999р. нижня межа була відсунута до 14 років. А в березні 2004 р. Верховна Рада України прийняла рішення про перенесення верхньої межі молодіжного віку аж до 35 років. І хоча в прийнятому законі нічого не говориться про зміни у віці членів громадських молодіжних організацій, доводиться вірити ,що він також тепер встановлюється у межах від 14 до 35 років[1, с.122]. В сучасному суспільстві, на думку В.Барабаша, визначення вікових меж молоді не спрощується, а навпаки ускладнюється, причиною чого є акселерація молодого покоління (суттєво прискорилось фізичне, зокрема статеве дозрівання дітей та підлітків, яке

традиційно вважається нижньою межею юності) та ускладнення трудової і громадсько-політичної діяльності, в якій воно бере участь (сучасна молодь довше навчається в школі і, відповідно, пізніше починає самостійне, трудове життя).

Більшість науковців, зокрема В.Головатий, В.Кулик, О.Корнієвський, вважають, що, законодавчо затверджені в нашій країні, межі молодіжного віку від 14 років до 35 досить доцільні. Бо саме в цей період свого життя молодь набуває політичні та громадські права, усвідомлює свій соціальний статус в суспільстві, свої соціальні ролі, у молодих людей усталюються погляди і молодь вступає в продуктивне життя. На думку М.Головатого, саме в процесі дорослішання молоді люди вчаться та починають створювати світ, тобто стають суб'єктом усіх соціально-економічних, політичних та суспільних перетворень [2,с.18].

Що стосується поняття «молодіжний рух», то в його визначенні також присутня наявність розбіжностей у поглядах вітчизняних і зарубіжних науковців. Одні розглядають його конкретно-історичну сутність крізь призму розвитку соціальної активності молоді, інші - як складову частину молоді чи як сукупність молодіжних громадських об'єднань тощо.

Представники вітчизняної науки, зокрема фахівець у сфері вивчення молодіжної проблематики В.А. Головенько, пропонують розглядати цей рух як «своєрідну політичну систему, головне завдання якої – визначення та реалізація молодіжної політики суспільства»[3,с.18]. Досить чітко й точно визначає молодіжний рух вітчизняний дослідник Є.І.Косенко: « Під молодіжним рухом, як правило розуміють масову організовану соціально-політичну активність, яка спрямована на реалізацію як специфічних вимог і цілей молодого покоління, так і цілей інших громадських груп, об'єктивні інтереси яких відповідають інтересам молоді...»[4,с.87].

Деякі зарубіжні дослідники, зокрема польський науковець Б. Ратусь, розглядають молодіжний рух лише як сукупність молодіжних організацій.

Він стверджує: «...«Молодіжний рух» є узагальнене поняття для визначення деякої кількості спілок молоді, хоч би двох, яких об'єднують подібні основні ідейно-виховні і політичні цілі і, перш за все, об'єкт, а також сфера їх діяльності»[3,с.14].

В.Барабаш в своєму дисертаційному дослідженні, присвяченому вивченню молодіжного руху, зазначає, що «вивчаючи молодіжний рух, необхідно враховувати, що він є непростим соціальним явищем і, як мінімум, складається з організованої молоді, яка юридично оформлена у громадські об'єднання, та неформальної самоорганізованої молодіжної ініціативи, «молодіжної субкультури», які взаємно доповнюються» [5].

Молодіжні рухи є засобом привернути увагу суспільства до потреб молоді та пристосування суспільства до цих потреб. Важливим аргументом, без якого важко розраховувати на успіх в державотворенні, є розуміння ролі молоді, молодіжного руху в житті країни. Бо як вважає В.Головенько, «історичний розвиток суспільства значною мірою залежить від того, наскільки використовується такий дієвий чинник суспільно-політичного функціонування як молодь, її громадські організації. У всі часи та у всіх народів молодь була в авангарді громадських рухів, своєрідним каталізатором суспільних перетворень» [3,с.119].

Особливості розвитку молодіжного руху, його організованого сегменту визначаються значною мірою сутністю політичної системи та адаптацією державної політики до потреб молоді. Від цього залежить: спрямованість молодіжної ініціативи, ступінь її радикалізму та безкомпромісності; кількість молодіжних організацій та ступінь їхньої політизованості; поширення неформальних рухів та популярність субкультур у молодіжному середовищі.

Враховуючи все вищезазначене, ми бачимо, що молодіжний рух є не тільки дієвим механізмом здійснення молодіжної політики, але й важливою умовою поступового розвитку суспільства.

Звичайно, що вихідною ланкою розвитку молодіжного руху є, як і повинно бути, законодавство України. І першим документом, який на державному, політичному рівні започаткував нову державну молодіжну політику в Україні, стала Декларація «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні», яка була прийнята як Закон України 15 грудня 1992 р. Слід зазначити, що ця Декларація виявилася настільки сміливою і прогресивною, що пізніше окремі її положення, іноді в дещо зміненому вигляді, перейшли і до Конституції України, інших законів та нормативних актів [6].

Основний закон держави – Конституція України встановлює базові принципи, які визначають та гарантують існування громадських організацій, в тому числі і молодіжних, в Україні (стаття 36, та 37), там же подано перелік заборон на створення та діяльність об'єднань громадян [7].

Нормативні акти, які регулюють статутну діяльність організацій називаються статусним законодавством. В Україні на даний момент стосовно молодіжного руху статусним законодавством вважається:

- Закон України «Про об'єднання громадян» (16 червня 1992 р.);
- Закон України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» (1 грудня 1998 р.);
- Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (5 лютого 2003 р.).

Перший із перелічених законів поклав початок утворенню та діяльності громадських об'єднань, в тому числі молодіжних організацій. У цьому законі визначено принципи і підходи до формування решти законодавства, яке регулює питання утворення та діяльності різних типів громадських організацій. Він складається із шести розділів та 34 статей. У законі визначається необхідний мінімум норм для встановлення порядку утворення організації (11 – 13 ст.), встановлено конкретні норми легалізації організацій (14 – 17 ст.), регламентується порядок діяльності організації (20 – 24 ст.). Статті 25 – 32 даного закону визначають порядок

контролю та нагляду за діяльністю громадської організації з боку державних органів. У статті 9 визначається порядок визнання громадської організації, а в 1-3 статтях подано визначення, які використовуються у даному законі [8].

Для того, щоб реалізовувати Закон України «Про об'єднання громадян» у життя, було прийнято ряд постанов:

1. «Про затвердження Положення про порядок легалізації об'єднань громадян» (від 26 лютого 1993 р) за № 140.

2. «Про порядок справляння та розміри збору за реєстрацію об'єднань громадян» (від 26 лютого 1993 р.) за № 143.

3. «Про порядок реєстрації символіки об'єднань громадян» (від 26 лютого 1993 р.) за № 145.

4. «Про порядок реєстрації філіалів, відділень, представництв та інших структурних осередків громадських (неурядових) організацій зарубіжних держав в Україні» (від 26 лютого 1993 р.) за №144.

В законі «Про молодіжні та дитячі громадські організації» визначено особливості організаційних та правових засад утворення та діяльності молодіжних й дитячих організацій, а також державні гарантії забезпечення їхньої діяльності. Так, 1 стаття – це законодавство про молодіжні та дитячі громадські організації;

в другій статті дається визначення молодіжної громадської організації, дитячої громадської організації;

3 стаття вказує на принципи утворення та діяльності молодіжних громадських організацій, а саме: добровільності, рівноправності, самоврядування, законності та гласності;

В 4 мова йде про те, хто може бути засновником, а саме - громадяни України, іноземці, та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах і досягли 15 років;

5 стаття регулює питання щодо членства у молодіжних громадських організаціях;

6 стаття визначає статус молодіжних організацій, державних організацій та Українського національного комітету молодіжних організацій;

7 стаття – регламентує права молодіжних організацій;

8 стаття – обумовлює участь молодіжних громадських організацій та дитячих громадських організацій у підготовці та прийнятті рішень з питань державної молодіжної політики;

в 9 та 10 статтях визначаються форми державної та фінансової підтримки;

11 стаття відображає відповідальність молодіжних та державних громадських організацій за порушення законодавства, головним чином акцентується увага на використанні державних коштів;

в 12 статті містяться прикінцеві положення [9].

У Законі України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (05.02.2003 р.) серед 16 статей дві присвячені молодіжним громадським організаціям. Зокрема, ст. 14 – розкриває їх правовий статус, а ст. 15 – гарантії діяльності молодіжних громадських організацій [10].

Розв'язання великого обсягу молодіжних проблем вирішується на рівні нормотворчої діяльності Президента України, шляхом прийняття відповідних розпоряджень та указів, якими визначаються пріоритети стимулювання розвитку молодіжного руху, наприклад Указами Президента України від 28.03.2008 № 279/2008 «Про заходи щодо сприяння розвитку пластового (скаутського) руху в Україні» та від 03.07.2008 № 616/2008 «Про проведення в 2009 році в Україні Року молоді».

Проте слід наголосити, що нормативне регулювання молодіжної сфери все ще залишається надто складним, таким, що не завжди відповідає реаліям життя і потребує внесення певних коректив. По суті це величезний несистематизований масив, нагромадження різноманітних

нормативно-правових актів, де розв'язання ряду проблем молоді покладається на національні, державні, галузеві програми з конкретних питань загально-соціального спрямування. Неузгодженість ювенального законодавства, недостатній рівень фінансування молодіжних програм, обмежені можливості та недостатня ефективність діяльності органів державного управління у сфері сприяння соціальному становленню молоді об'єктивно стримують розвиток формалізованого молодіжного руху.

Збереження наявного принципу розподілу коштів, які повинні спрямовуватися на найширшу підтримку найбільшої кількості молодіжних ініціатив, й надалі гальмуватиме розвиток молодіжного руху, сприятиме розквіту корупції в молодіжному середовищі. Тобто, суспільство отримає через деякий час «нових лідерів», які прийдуть у дорослу політику з довгим шлейфом корупційного досвіду. Про розвиток прозорості прийняття державних рішень, «світлі помисли й чисті руки» можна буде знову забути на досить тривалий час[6].

Відсутність можливості підтримки своїх ініціатив з боку держави, призводить до песимізму серед молоді щодо використання наявних шляхів вирішення тих чи інших проблем, призводить до соціальної пасивності або, навпаки, до радикалізації діяльності. Таким чином, не відбувається залучення широких мас молоді до участі в організованому молодіжному русі.

Важливим аргументом є розуміння ролі і значення самої молоді, молодіжного руху у житті суспільства і, особливо, у процесі державотворення. Тому дуже важливо, щоб молодіжний рух як сукупність різних організацій, неформальних об'єднань, течій являв собою активну складову громадянського суспільства з дієвими механізмами саморегуляції, самоорганізації та контролю, що дозволить й надалі розвивати українські демократичні інститути.

Список використаних джерел:

1. Барабаш В.В. Молодіжний рух як об'єкт і суб'єкт реалізації молодіжної політики[Текст] / В.В.Барабаш // Український соціум .- 2004.-№1(3).-С.119-130.
2. Головатий Н.Ф. Социология молодежи: Курс лекций [Текст] / Отв. ред. И. В. Хронюк .- К.: МАУП.-1999.-С.18.
3. Головенько В.А. Український молодіжний рух у ХХ столітті (історико-політологічний аналіз основних періодів)[Текст] / В.А.Головенько.– К.: А.Л.Д., 1997.- 160с.
4. Косенко Е.И. Некоторые методологические вопросы изучения политических отношений молодежи в буржуазном обществе [Текст] / Е.И.Косенко // Международное молодежное движение. Вопросы теории и методологии. Сборник научных трудов.- М., 1983.- С.87.
5. В.В.Барабаш. Інституціалізація молодіжного руху України [Електронний ресурс] / Режим доступу <http://www.rol.org.ua/article.cfm?deid>
6. Інформаційно-аналітична довідка про результати діяльності Міністерства юстиції та його територіальних органів з питань легалізації об'єднань громадян, інших громадських формувань [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.minjust.gov.ua/0/13796>
7. Конституція України [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua/konst/CONST 1. HTM>
8. Закон України «Про об'єднання громадян» (16 червня 1992 р.) [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.minjust.gov.ua/0/11719>
9. Закон України «Про молодіжні та дитячі громадські організації»(1 грудня 1998 р.) [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.minjust.gov.ua/0/11720>
10. Законі України „Про сприяння соціальному становленню та розвитку

молоді в Україні” (05.02.2003 р.) [Електронний ресурс] / Режим
доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?ureg=2998-12>